

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ
В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ,
ЕФЕКТИВНІСТЬ, ІННОВАЦІЙНІСТЬ,
РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ**

Колективна монографія

Київ – 2020

УДК 351:331.5:061.1ЄС(477)

П88

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Протокол № 6 (147) від 21.06.2019 р.)

Рецензенти:

Кравченко М. В., д. держ.упр., професорка кафедри соціальної та гуманітарної політики НАДУ при Президентіві України;

Токарева В. І., д. держ.упр., професорка, проректорка з навчальної роботи Донецького державного університету управління (м. Маріуполь);

Новак-Каласва Л. М., д. держ.упр., професорка кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України.

Авторський колектив: Дубич К.В., д.держ.упр., доц., Дмитренко Г.В., д.держ.упр. (2.1); Дубич К.В., д.держ.упр., доц., Серьогіна Н.О., к.ю.н. (2.2); Дубич К.В., д.держ.упр., доц., Данилюк К.В., к.держ.упр. (2.3); Дубич К.В., д.держ.упр., доц., Рачинський А.І., д.держ.упр., проф. (2.4); Ворона П.В., д.держ.упр., доц., Боков О.В., к.держ.упр. с.н.с. (5.1); Діденко Н.Г., д.держ.упр., проф. (3.1, 3.3); Надрага В.І., д.е.н., проф. (1.5, 5.5); Баршніков В.М., к.тех.н., доц. (4.1); Балашова Н.В., к.е.н. (3.7, 5.3); Качан Я.В., к.держ.упр. (1.6); Масик М.З., к.держ.упр. (5.9.2); Міщенко К.С., к.держ.упр. (3.2, 4.2, 4.3, 4.4, 5.6); Опанащук П.В., к.іст.н. (5.9.1); Пахомова М.В., к.держ.упр. (2.5); Серьогіна Н.О., к.ю.н. (1.1, 1.2, 1.4, 3.4, 3.5, 3.6, 5.2); Сухомлин В.Б., к.держ.упр. (1.3, 5.7, 5.8); Фомицька Н.В., к.держ.упр., доц. (5.4)

П88 Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність: колективна монографія / за наук. ред. д. держ.упр. Р. В. Войтович та К.В. Дубич. Київ, 2020. 480 с.

ISBN 978-617-649-061-6

У колективній монографії авторами розглянуто концептуальні засади комплексної публічної політики у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції, тінізацію ринку праці як проблему публічного управління: українські та міжнародні тенденції, проблеми зайнятості специфічних категорій: молоді, ВПО, інвалідів та інших в умовах реформування ринків праці. Досліджено європейську практику стимулювання зайнятості населення, виклики локальних ринків праці та діяльність органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем зайнятості населення, способи модернізації державної політики зайнятості в умовах євроінтеграції та реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС, довгострокову політику подолання безробіття як оптимізаційний механізм зайнятості населення в Україні.

УДК 351:331.5:061.1ЄС(477)

ISBN 978-617-649-061-6

© Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, 2020
© Колектив авторів, 2020

РОЗДІЛ II. ТІНІЗАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ПРОБЛЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: УКРАЇНСЬКІ ТА МІЖНАРОДНІ ТЕНДЕНЦІЇ

2.1. Тінізація зайнятості населення: політичний аспект

Сучасний стан тінізації зайнятості населення в Україні сягнув колосальних розмірів і має деструктивний характер щодо розвитку економіки. Аналізуючи основні фактори, які впливають на ці процеси, слід зазначити, що відсутність чіткої державної політики щодо формування ринку праці та зайнятості населення негативно відображається на соціально-економічному становищі населення України, зумовлює трудову міграцію в пошуку заробітків у країнах Європейського Союзу, США, Росії тощо. Тому ми вважаємо, що політичний аспект цього процесу надто важливий для стабілізації зайнятості населення і запобігання її тінізації.

Забезпечуючи адекватне сприйняття та уникаючи понятійних викривлень у розумінні термінології, проаналізуємо наукові підходи до визначення, тлумачення базових термінів і понять, використаних в досліджуваній темі.

Фактор – передумова або причина, що викликає певні явища; агент, посередник, вплив якого призводить до певних наслідків, результатів. Під фактором у дослідженні розумітимемо: чинник, що впливає на процес тінізації ринку праці та зайнятості населення; об'єкт, який своїм впливом змінює характер, ознаки або одну з основних рис досліджуваного явища. З огляду на те, що за своєю суттю терміни «фактор», «чинник» і «детермінант» є певною мірою подібними, то розглядатимемо їх як синоніми.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зайнятість населення»:

– ринок праці – система правових, соціально-трудоових, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, профспілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців – у найманні працівників відповідно до законодавства;

– зайнятість – не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб

з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно.

Термінологічним аналізом енциклопедичної літератури [86, с. 659-660] встановлено, що тіньова (неформальна) зайнятість – це: нелегальне залучення роботодавцем працівника до економічної діяльності; вид зайнятості в неформальній економіці, що базується на прихованих від органів державної влади трудових відносинах між працівником і роботодавцем. Тіньова зайнятість – це нелегальний формат трудових відносин, який ініціюється, переважно, роботодавцем або працівником з метою несплати податків, ухиляння від виконання положень законодавства.

Експерти МОП [387, с. 163] виокремлюють також неформальну зайнятість (informal employment) як форму зайнятості, яка не забезпечує працівникам на роботі правовий або соціальний захист, підвищуючи тим самим їхню економічну уразливість. Терміни тіньова (неформальна) зайнятість і зайнятість в неформальній економіці (employment in the informal economy) розглядаються як тотожні. Аналогами цього терміна англійською мовою також є: необлікована, непрозвітована або неофіційна зайнятість (unreported employment); прихована робота (working under the table); оплата «готівкою в руки» (paying cash-in-hand); підробіток або робота на стороні (поєднання роботи на умовах повної зайнятості з роботою на умовах часткової зайнятості або поєднання роботи з навчанням в навчальному закладі) (moonlighting). Окремі західні економісти розглядають тіньову зайнятість як частину «підземної» економіки (underground economy) або «невидимої» економіки (non-observed economy). Слід зазначити, що серед них немає загальноприйнятого підходу до визначення «тіньової» зайнятості та пов'язаних із нею понять.

Тіньова зайнятість пов'язана з тіньовою (неформальною) економікою, під якою розуміють вид економічної діяльності, спрямованої на нелегальне отримання доходів, ухиляння від державного, недержавного контролю та сплати податків. Розрізняють підпільну економіку, фіктивну економіку, кримінальну економіку, в яких превалує тіньовий формат зайнятості.

У цьому документі тінізація ринку праці та зайнятості населення – це протиправна діяльність, пов'язана з неофіційним працевлаштуванням, зокрема, використання праці найманих працівників без укладання трудових договорів і угод, виплата зарплати «в конвертах», ухилення від сплати податків, соціальних внесків, неоплачувані понаднормові робочий час, день, лікарняні, відпустки, порушення роботодавцями інших вимог трудового законодавства.

Результати проведеного термінологічного аналізу дають підстави стверджувати, що тінізація ринку праці та зайнятості населення є доволі складним, багатогранним економічним і соціальним явищем. Відносини, які стихійно встановлюються і поширюються між учасниками цього процесу на тіньовому ринку праці, є неправомірними, оскільки порушують чинне законодавство (формальні норми) та, як наслідок, прихованими. Цей феномен, який має не тільки економічний і соціальний аспект, але й політичний, правовий, демографічний та інші виміри, призводить до цілої низки інших негативних наслідків у багатьох сферах суспільного життя. Це явище є серйозним викликом державі, відповідно, потребує від неї адекватного реагування та усунення шляхом розроблення та реалізації державної політики детінізації ринку праці та зайнятості населення (далі – політика детінізації), яка має комплексно вирішувати низку різнопланових проблем. Ефективність державної політики детінізації детермінована чіткою, якнайповнішою та об'єктивною ідентифікацією факторів, що впливають на досліджуване явище, ґрунтовним їх аналізом із застосуванням адекватних наукових методів дослідження, оцінки достовірності та пріоритетності цих факторів.

Ефективно вирішити ці завдання можна, на нашу думку, за допомогою *PESTL*¹-аналізу, який сучасні дослідники, аналітики державної політики широко використовують з метою **ідентифікації** широкомасштабних проблем, всебічного вивчення, оцінки та **комплексного узагальнення впливу зовнішнього середовища на досліджуване явище, процес або політику.**

¹ **PESTL** – від англ.: **P**olitical – політичний; **E**conomic – економічний; **S**ocial – соціальний; **T**echnological – технологічний; **L**egislative – правовий. При здійсненні цього виду аналізу виміри, категорії досліджуваної проблеми, залежно від її специфіки, можна доповнити іншими, зокрема, такими як демографічний, культурний, екологічний, інституціональний, етнічний, географічний та ін.

Тінізація ринку праці та зайнятості населення детермінована низкою факторів, які можна згрупувати в зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні). На нашу думку, фактори зовнішні, порівняно з факторами внутрішніми, мають більшу значущість, вагомість і пріоритетність з огляду на масштаби їхнього впливу на досліджуване явище. Внутрішні фактори можуть бути обумовлені людським фактором і суб'єктивністю. Тоді як зовнішні фактори, як свідчать результати здійсненого вище аналізу, навпаки, мають об'єктивний характер і визначаються економічною та соціальною політикою, законодавством тощо. Екзогенні та ендогенні фактори, незважаючи на їхні відмінності, зокрема за сутністю, специфікою та пріоритетністю впливу, взаємопов'язані між собою. PESTL-аналіз є інструментом, який дає змогу виявити та визначити сукупність чинників зовнішнього середовища або макросередовищ (політичного, економічного, соціального, технологічного, нормативно-правового), що впливають на об'єкт дослідження. Цей вид аналізу уможливить ідентифікувати за певними критеріями ключові фактори (виміри) макросередовища тінізації ринку праці та зайнятості населення, сегментувати базові проблеми, згрупувати (категоріювати) їх у відповідні блоки та проаналізувати. А відтак, PESTL-аналіз є найбільш прийнятним видом аналізу досліджуваної проблеми.

Аргументом щодо застосування PESTL-аналізу є загальнодержавні масштаби охоплення та назріла в суспільстві необхідність у невідкладному вирішенні досліджуваної проблеми. Отримані результати PESTL-аналізу: дозволяють сегментувати, візуалізувати і краще уявити спектр факторів (макросередовищ) тінізації ринку праці та зайнятості населення, комплексно осмислити проблеми об'єкта дослідження, встановити зв'язок між ними; уможливають сформулювати пропозиції щодо детінізації ринку праці та зайнятості населення; сприятимуть визначенню механізмів, інструментів та пріоритетів відповідної державної політики, розробленню нормативно-правових актів, концепцій, стратегій тощо. В цьому контексті обґрунтовується вибір PESTL-аналізу для визначення факторів тінізації ринку праці та зайнятості населення. Хронологічними межами PESTL-аналізу є 2010-2017 рр.

Базуючись на методиці застосування PESTL-аналізу [375, с.3,53-56;390,с.105-106], визначимо макросередовища, анаїх базі– фактори тінізації ринку праці та зайнятості населення в Україні (далі – фактори). Як видно на рис 2.1, основними факторами, які виокремлено в межах відповідних макросередовищ, є: політичний; економічний; соціально-демографічний; нормативно-правовий.

Макросередовища й фактори тінізації ринку праці та зайнятості населення можуть бути нестійкими і змінюватися залежно від обставин (на рис 2.1. це явище позначено надписами «зміни»). У цьому контексті автори поділяють точку зору Г. Джонсона, К. Скулза, Р. Вітінгтона та інших дослідників [375, с. 3, 54-54; 390, с. 106] стосовно того, що пріоритетність визначених факторів, актуальність і валідність результатів PESTL-аналізу можуть бути обмеженими в часі та характеризуватися іноді **суб’єктивністю**.

Серед факторів, зазначених на рис 2.1, розглянемо політичний фактор і оцінимо його вплив на тінізацію ринку праці та зайнятості населення в Україні, визначимо і проаналізуємо проблеми, що виникають та існують у ньому.

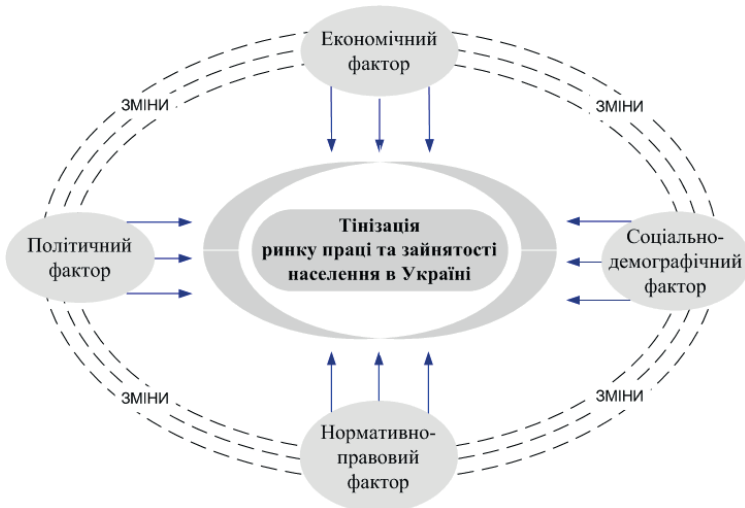

Рис 2.1. Декомпозиція базових факторів тінізації ринку праці та зайнятості населення в Україні

Примітка. Розроблено автором.

Перш за все слід відмітити, що політики є суб'єктами розроблення, ухвалення державної політики на ринку праці та зайнятості населення в Україні, відповідних державних програм, заходів, обсягів їх фінансування, а також здійснення належного контролю за їх виконанням. А відтак, політичне середовище країни, адекватне розуміння політичними лідерами проблем ринку праці та зайнятості населення, співробітництво представників держави, громадськості й підприємництва щодо їх вирішення є ключовими чинниками детінізації ринку праці та зайнятості населення. Наявність політичної волі й політична стабільність позитивно впливають на розвиток вітчизняного ринку праці та зайнятості населення. А це, своєю чергою, є сприятливим фактором для економічного зростання держави, наповнення дохідної частини державного та місцевих бюджетів, пенсійного фонду, підвищення мінімальних зарплат, соціальних виплат та підвищення рівня життя в суспільстві в цілому. І, навпаки, відсутність належної політичної волі, підтримки і політична нестабільність створюють передумови для тінізації ринку праці та зайнятості населення.

Отже, існує тісний зв'язок і взаємообумовленість між політичним фактором та ринком праці і зайнятості населення: останній є відображенням, своєрідним «лакмусовим папірцем» політичного середовища. Нівелювання питання тінізації ринку праці та зайнятості населення, нехтування політиками його вирішення призводить до подальшого поглиблення кризових явищ в економіці, підвищення рівня соціальної напруги в суспільстві тощо.

Варто зазначити, що рівень політичної волі щодо детінізації ринку праці та зайнятості населення в Україні є низьким. Однією з причин слабкості політичної волі ефективно протидіяти тіншовим економічним відносинам на вітчизняному ринку праці є корупція, яка є одночасно передумовою та наслідком існування в державі тіншової економіки. Дані опитування, проведеного у 2016 р. компанією TNS-Україна, свідчать, що, корумпованість вищого керівництва і безкарність корупціонерів є основними причинами поширення корупції в Україні. А як відомо, політика і детінізація ринку праці та зайнятості населення тісно пов'язані з антикорупційною політикою держави. Незважаючи те, що вищі посадові особи держави один за одним декларують запобігання і протидію корупції

пріоритетом реформ та суспільного розвитку в Україні, її ефективність за роки державної незалежності істотно не покращилась. Масштаби поширення цього негативного явища в економіці, на ринку праці та зайнятості, інших сферах суспільного життя є найбільшою загрозою для соціально-економічного розвитку України.

Свідченням того, що Україна є однією з найбільш корумпованих країн світу, є індекси сприйняття корупції² (ІСК), які розраховують експерти Міжнародної організації Трансперенсі Інтернешнл³. На рис. 2.2 можна побачити, що впродовж 1998-2016 рр. рейтинги є критично високими – вони наближаються до загальної кількості досліджуваних країн.

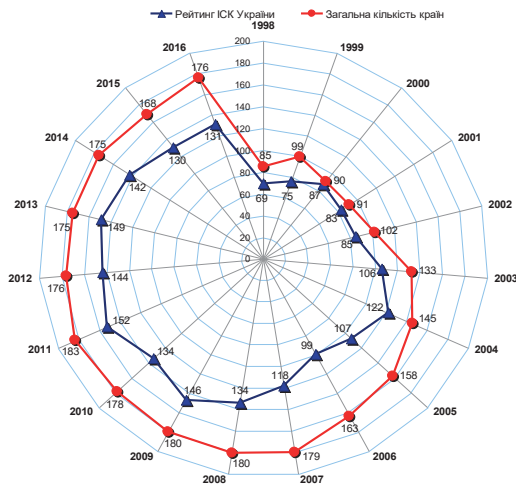

Рис. 2.2. Діаграма динаміки рейтингів індексів сприйняття корупції в Україні, 1998-2016 рр. [347]

Примітка. Розроблено автором на основі даних міжнародної організації Трансперенсі Інтернешнл.

² Індекс сприйняття корупції (від англ. *Corruption Perceptions Index*) є своєрідним «барометром» ставлення суспільства до корупції, на основі якого іноземні інвестори, банкіри, міжнародні бізнесмени ухвалюють рішення щодо розміщення капіталовкладень, надання кредитів, ведення торгівлі тощо.

³ Трансперенсі Інтернешнл щорічно оцінює рівні корумпованості країн світу за результатами опитування громадян, іноземців, підприємців і аналітиків, які проживають в досліджуваних країнах.

У 2016 р. у рейтинговій таблиці корупції Україна посіла 131 місце з 176 досліджуваних країн, маючи гіршу оцінку порівняно з Непалом, Сьєрра-Леоне, Парагваєм, Лаосом, Гондурасом, іншими «проблемними» країнами світу [347]. Про високі рівні корупції в Україні свідчать і експертні оцінки Глобал Інтегріті (Global Integrity) [366], а Європейська рахункова палата визнала Україну найбільш корумпованою державою Європи 2016 р. [4, с. 316].

Найбільш загрозливою формою корупції в Україні є політична корупція⁴, яка зумовлена конфліктом інтересів, – протиріччями між особистою зацікавленістю чиновників на державній службі та реалізацією законних прав та інтересів громадян на ринку праці. Політична корупція на ринку праці проявляється через зловживання посадовими особами держави політичною владою з метою отримання ними благ у приватних цілях. Політична корупція підпорядковує державну владу приватним, корпоративним інтересам корумпованих олігархічних кланів, злочинних угруповань, унаслідок чого знижується ефективність політики детінізації ринку праці та зайнятості. Де-факто, в Україні відсутні реальні механізми відповідальності політиків за корупційні діяння, невиконання задекларованих ними передвиборчих програм, а державних чиновників – за невиконання або неналежне виконання затверджених державних стратегій, програмних документів тощо, що призводить до формалізму, бюрократизму та імітації їх виконання.

Прояви політичної корупції в поєднанні з бюрократизмом, хабарництвом є «раковою пухлиною» ринку праці та зайнятості. Вони призводять до викривлення, спотворення умов його функціонування, поширення на ньому «тіньових» схем економічних відносин, культивування асоціальної культури трудових відносин. На підтвердження цієї тези можна звернутися до результатів наукового дослідження, отриманих експертами Світового банку С. Джонсоном, Д. Кауфманом і П. Зойдолободаном [377, с. 387-392], які доводять, що саме політичний фактор (формат впливу держави на економіку, політична воля її вищих посадових осіб) детермінує частку економіки, що «дрейфує

⁴ Політична корупція – нелегітимне використання суб'єктами державної влади (політиками, державними чиновниками) наявних можливостей і повноважень з метою отримання особистої чи групової вигоди (матеріальної, соціальної та ін.).

в тінь». Країни з високим рівнем корупції мають, зазвичай, більшу частку «тіньової» економіки, ринку праці та зайнятості населення.

А відтак, політичний фактор, на нашу думку, є найбільш вагомим з-поміж досліджуваних екзогенних факторів (рис. 2.1). Екстраполяція результатів дослідження експертів Світового банку [377, с. 387-392] на об'єкт дослідження дає підстави стверджувати, що вирішення проблеми тінізації ринку праці та зайнятості населення в Україні є, насамперед, політичним питанням, яке детерміноване апріорі наявністю політичного інтересу, підтримки з боку вищих посадових осіб держави, політичних партій і громадськості. Розробляти та реалізовувати державну політику детінізації ринку праці та зайнятості населення в Україні необхідно в контексті антикорупційної політики шляхом консолідації зусиль представників законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, об'єднання й узгодження їх спільних зусиль. Протидія та запобігання корупції на ринку праці – пріоритет державної політики в цій сфері.

Масштаби тінізації ринку праці та зайнятості населення детерміновані рівнем довіри громадян до держави, її органів влади, інститутів. Довіра може трансформувати сприйняття і ставлення населення до економічних відносин на «тіньовому ринку», нелегальної зайнятості від толерантного до негативного та відмови працювати в тіньовій сфері. Довіра до держави впливає на податкову мораль громадян, спонукаючи їх в знак «соціальної солідарності» платити податки, навіть в умовах, коли раціонально було б ухилитися від цього. Довіра сприяє співпраці між громадянами та інститутами держави, створює передумови для детінізації ринку праці. Високий рівень довіри населення до держави свідчить про її авторитет в суспільстві, низький рівень корумпованості чиновників, впевненість у їх спроможності ефективно та раціонально витратити кошти платників податків, розпоряджатися бюджетними видатками. Разом з тим, тінізація ринку праці та зайнятості населення призводить до незахищеності соціально-трудова відносин неофіційно зайнятих осіб, низьких рівнів якості та стандартів життя громадян і зниження рівня їхньої довіри до державної влади.

Результати загальнонаціонального дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи», свідчать, що серед

суб'єктів господарювання і громадян України здебільше нівелюються законослухняна поведінка, моральні норми та цінності. Поширеною є практика правового нігілізму – форма деформації правосвідомості громадян, яка характеризується свідомим ігноруванням ними законодавчих норм. Крім того, рівні довіри до органів державної влади в нашій країні є критично низькими та мають тенденцію до погіршення. За таких умов обіцянки політиків, урядовців провести реформи, їх запевняння підвищити рівень життя громадян, забезпечити суспільними благами в обмін на сплачені останніми податки сприймаються в суспільстві скептично та негативно, викликаючи спротив.

Політичним фактором, рушійною силою, яка призводить до тінізації та інших деструктивних тенденцій на вітчизняному ринку праці та зайнятості населення, є збройний конфлікт на Сході України та анексія Криму. Так, протягом 2014-2015 рр. різко виникла проблема зайнятості населення: кількість робочих місць зменшилася на 3 млн, що призвело до тінізації економічних, соціально-трудова відносин та поширення практики неформальної зайнятості, особливо на територіях, не підконтрольних Україні.

Отже, політичне макросередовище є несприятливим, а вплив політичного фактору на процеси детінізації вітчизняного ринку праці та зайнятості населення в Україні є негативним. Основними чинниками цього є: несистемність, непослідовність і неефективність державної політики, недоліки в механізмах державного управління в цій сфері; високі рівні корупції; низькі рівні довіри громадян до органів державної влади та інститутів держави.

Визначено, що серед факторів тінізації ринку праці та зайнятості населення – політичного, економічного, правового, соціально-демографічного – основним, на думку авторів, є політичний, який характеризується відносно досліджуваної теми такими чинниками:

- хронічною та всеосяжною корупцією, особливо політичною, бюрократизмом та хабарництвом;
- низьким рівнем політичної волі серед депутатського корпусу та керівництва держави;
- упередженням ставленням органів державної влади до суб'єктів господарювання;

- низьким рівнем довіри громадян до державної влади;
- відсутністю дієвого громадського контролю за діяльністю органів політичної та державної влади;
- збройним конфліктом на Сході України та анексією Криму;
- та іншими.

Встановлено, що негативний, деструктивний вплив політичного фактору поширюється не тільки на ринок праці та зайнятості населення, але й на економіку, сферу соціального захисту, демографічний стан і суспільний розвиток України в цілому. Сучасні виклики з боку тінізації ринку праці та зайнятості в нашій країні, є досить серйозними, а завдання, пов'язані з усуненням цього негативного явища, потребують подальших наукових досліджень і невідкладного вирішення з боку держави.

2.2. Тінізація ринку праці України: нормативно-правовий фактор

Досліджуючи сучасний ринок праці України та проблеми, пов'язані з його тінізацією, проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює та реалізовує державну політику в сфері зайнятості населення. На нашу думку, нормативно-правовий фактор є основою для розроблення, реалізації механізмів детінізації ринку праці та зайнятості населення, регулювання і забезпечення ефективного функціонування ринку праці та зайнятості населення. Тіньовий ринок праці та зайнятість – це нелегальний формат трудових відносин, який ініціюється, переважно, роботодавцем або працівником з метою несплати податків, ухиляння від виконання положень законодавства. Крім того, такий формат зайнятості порушує право людини на працю. Нормативно-правове макросередовище – сукупність: положень статей Конституції України, якими гарантовано право людини на працю та визначено обов'язки сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом; чинних актів законодавства, підзаконних нормативно-правових актів (укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства соціальної політики України та ін.), що регулюють суспільні відносини, діяльність державних і недержавних суб'єктів у сфері зайнятості та ін.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ I. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОМПЛЕКСНОЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ	7
1.1. Зміст, принципи та інструменти державної політики зайнятості населення в Україні	7
1.2. Інституційні основи формування та реалізації державної політики зайнятості населення України	16
1.3. Програмно-цільовий метод реалізації державної політики у сфері зайнятості населення в умовах інноваційних змін	24
1.4. Характерні риси європейської політики зайнятості населення	36
1.5. Концептуальні засади соціального захисту населення країн Європейського Союзу в контексті мінімізації соціальних ризиків	46
1.6. Надання якісних послуг у сфері зайнятості населення як об'єкт публічного управління та адміністрування	60
РОЗДІЛ II. ТІНІЗАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ПРОБЛЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: УКРАЇНСЬКІ ТА МІЖНАРОДНІ ТЕНДЕНЦІЇ	79
2.1. Тінізація зайнятості населення: політичний аспект	79
2.2. Тінізація ринку праці України: нормативно-правовий фактор	89
2.3. Сучасні соціально-демографічні реалії тіньової зайнятості населення України	99
2.4. Зайнятість населення України та економічний фактор її тінізації	111
2.5. Проблеми зайнятості специфічних категорій: молоді, ВПО, інвалідів та інших в умовах реформування ринків праці	120
2.5.1. Проблеми зайнятості молоді.....	121
2.5.2. Проблеми зайнятості внутрішньо переміщених осіб.....	130
2.5.3. Зайнятість осіб з інвалідністю.....	140

РОЗДІЛ ІІІ. ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....	151
3.1. Структура та практика реалізації політики зайнятості в ЄС	151
3.2. Механізми публічного управління сферою зайнятості в умовах євроінтеграції України	176
3.3. Реформування ринку праці та стимулювання зайнятості у країнах Європи	188
3.4. Результативність проведення спільної політики зайнятості населення у країнах ЄС	212
3.5. Шляхи адаптації напрямів європейської політики зайнятості до умов України	221
3.6. Застосування європейських підходів у забезпеченні зайнятості окремих груп населення в Україні	230
3.7. Імплементация зарубіжних освітніх моделей у систему вітчизняного професійного навчання.....	245

РОЗДІЛ ІV. ВИКЛИКИ ЛОКАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....	259
4.1. Співпраця органів місцевого самоврядування з державною службою зайнятості щодо надання послуг в умовах децентралізації зайнятості	259
4.2. Актуальні проблеми публічного управління зайнятістю на місцевому рівні в умовах реформування ДСЗУ	266
4.3. Соціальні послуги державної служби зайнятості як чинник інституціоналізації ринку праці	272
4.4. Науково-методичні підходи до розроблення плану виходу з кризи та модель комунікації для базового центру зайнятості	288

РОЗДІЛ V. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАЙНЯТІСТЮ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ЗАРУБІЖНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ.....	292
5.1. Модернізація державної політики зайнятості в умовах євроінтеграції та реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС	292

5.2. Європейський досвід державного регулювання корпоративної соціальної відповідальності	305
5.3. Державна служба зайнятості як державний регулятор ринку праці щодо інноваційного забезпечення професійного навчання безробітних	327
5.4. Удосконалення системи громадського контролю за наданням послуг у сфері зайнятості	346
5.5. Соціальний діалог як інструмент вирішення проблем у соціально-трудовій сфері.....	360
5.6. Комунікації та їх роль у модернізації державної служби зайнятості України	375
5.7. Довгострокова політика подолання безробіття як оптимізаційний механізм зайнятості населення в Україні	387
5.8. Інституційно-оптимізаційні механізми розвитку сфери зайнятості населення України.....	401
5.9. Соціальний діалог та соціальна відповідальність бізнесу на ринку праці.....	415
5.9.1. Соціальний діалог на ринку праці	415
5.9.2. Соціальна відповідальність на ринку праці.....	427
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	441

Наукове видання

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ
В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ,
ІННОВАЦІЙНІСТЬ, РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ**

Колективна монографія

Відповідальний за випуск *В. А. Дон*
Редактори: *В. А. Дон, О. В. Ільєнко*
Комп'ютерна верстка *О. В. Ільєнко*

Підп. до друку 25.03.2020.
Формат 60×84/16. Обл.-вид. арк. 24,2. Ум.-друк. арк. 27,9.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 3457 від 08.04.2009

Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості України,
м. Київ, вул. Нововокзальна, 17